

Smit, A. *Issledovanie o prirode i prichine bogatstva narodov* [Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of nations]. Moscow: INFRA-M, 2001.

Shuvalov, A. I. "Nekotorye aspekty otsenki konkurentosposobnosti" [Some aspects of the evaluation of competitiveness]. In *Obnovlenie produktsii i konkurentosposobnost*, 44-46. Moscow: MDNTP, 2011.

Yudanov, A. Yu. *Konkurentsia: teoriia i praktika* [Competition: Theory and Practice]. Moscow: AKALIS, 1996.

Yanovskiy, A. "Konkurentosposobnost tovara i tovaroproizvoditelia" [Competitiveness of the goods and producers]. *Biznes Inform*, no. 5 (1996): 21-23.

Yaroshenko, S. P. "Pryntsyipy konkurentnozdatnosti sfery materialnoho vyrobnytstva" [Principles of competitive sphere of material production]. *Rehionalna ekonomika*, no. 1 (2) (2008): 37-39.

УДК 640.43+338.43

РЕСТОРАННЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК КАНАЛ ЗБУТУ ПРОДУКЦІЇ АПК

© 2014 МІЦЕНКО Н. Г.

УДК 640.43+338.43

Миценко Н. Г. Ресторанне господарство як канал збуту продукції АПК

Метою статті є висвітлення на основі статистичної інформації змін, що відбулися в ресторанному господарстві України; виявлення тенденцій та перспектив розвитку ресторанного господарства в складі АПК країни. У результаті дослідження виокремлено основні тенденції розвитку мережі та товарообороту ресторанного господарства, здійснено кластеризацію регіонів України за рівнем його розвитку, обґрунтовано регресійні моделі та перспективні напрями розвитку ресторанного господарства. Розглянуто участь закладів ресторанного господарства у вертикальних інтегрованих системах АПК країни, що дозволить забезпечити доступність цін на їх продукцію, якість та безпечність продуктів харчування. Перспективою подальших досліджень є вивчення місця ресторанного господарства в міжгалузевих комплексах: агропродовольчому, туристично-готельному, лікувально-оздоровчому, культурно-розважальному.

Ключові слова: ресторанне господарство, канал збуту продукції АПК, товарооборот ресторанного господарства, тенденції розвитку, кластеризація регіонів, перспективи розвитку, моделі розвитку ресторанного господарства.

Рис.: 2. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 12.

Миценко Наталія Григорівна – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри, кафедра економіки підприємства, Львівська комерційна академія (вул. Туган-Барановського, 10, Львів, 79005, Україна)

E-mail: adia1990@mail.ru

УДК 640.43+338.43

Миценко Н. Г. Ресторанное хозяйство как канал сбыта продукции АПК

Целью статьи является освещение на основе статистической информации произошедших в ресторанном хозяйстве Украины изменений, выявление тенденций и перспектив развития ресторанного хозяйства в составе АПК страны. В результате исследования выделены основные тенденции развития сети и товарооборота ресторанного хозяйства, осуществлена кластеризация регионов Украины по уровню его развития, обоснованы регрессионные модели и перспективные направления развития ресторанного хозяйства. Рассмотрено участие заведений ресторанного хозяйства в вертикальных интегрированных системах АПК страны, что позволит обеспечить доступность цен на их продукцию, качество и безопасность продуктов питания. Перспективой дальнейших исследований является изучение места ресторанного хозяйства в межотраслевых комплексах: агропродовольственном, туристско-гостиничном, лечебно-оздоровительном, культурно-развлекательном.

Ключевые слова: ресторанное хозяйство, канал сбыта продукции АПК, товарооборот ресторанного хозяйства, тенденции развития, кластеризация регионов, перспективы развития, модели развития ресторанного хозяйства.

Рис.: 2. **Табл.:** 3. **Библ.:** 12.

Миценко Наталья Григорьевна – кандидат экономических наук, доцент, заведующий кафедрой, кафедра экономики предприятия, Львовская коммерческая академия (ул. Туган-Барановского, 10, Львов, 79005, Украина)

E-mail: adia1990@mail.ru

UDC 640.43+338.43

Mitsenko Natalia G. Restaurant Business as a Sales Channel for AIC Products

The goal of the article is to show changes in the restaurant business of Ukraine and tendencies and prospects of development of the restaurant business as a part of the agrarian and industrial complex (AIC) of the country on the basis of statistical data. In the result of the study the article marks out main tendencies of development of the network and commodity circulation of the restaurant business, conducts clusterisation of Ukrainian regions by the level of its development and justifies regression models and prospective directions of development of the restaurant business. The article considers participation of restaurants in vertical integrated AIC systems of the country, which would allow ensuring moderateness of prices of their products, quality and safety of food products. The prospect of further studies is the study of the place of the restaurant business in inter-branch complexes: agro-food, tourist-hotel, health-related and cultural-entertainment.

Key words: restaurant business, sales channel of AIC products, restaurant business commodity turnover, development tendencies, clusterisation of regions, prospects of development, models of development of restaurant business.

Pic.: 2. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 12.

Mitsenko Natalia G. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Head of the Department, Department of Enterprise Economics, Lviv Academy of Commerce (vul. Tugan-Baranovskogo, 10, Lviv, 79005, Ukraine)

E-mail: adia1990@mail.ru

Ринкові трансформації зумовили кардинальні зміни в характері, сутності та суб'єктах господарських зв'язків в усіх ланках АПК України. Особливе місце ресторанного господарства в складі четвертої сфери АПК обумовлене виконанням ним (разом з торгівлею) важливої функції збуту продукції АПК і доведення її до кінцевих споживачів. При цьому ресторанне господарство пов'язане з

усіма фазами розширеного відтворення: тут здійснюється переробка сільгоспсировини, виробництво харчової продукції, її обмін на гроші, організація особистого споживання, процес розподілу за результатами праці.

Вивченню соціально-економічних та організаційних проблем розвитку ресторанного господарства в Україні присвячені праці А. Аветисової, В. Антонової [1], О. Бори-

сової [2], Н. Власової [3], В. Карсекіна, Н. Кашевої, В. Кривошей [6], Т. Литвиненка, А. Мазаракі, В. Оспіщева, М. Пересічного, Г. П'ятницької [8], Н. П'ятницької, С. Ткачової та ін. У цих роботах досліджуються структурні трансформації системи громадського харчування, які відбулися в постривізацийний період, однак недостатньо розглянуті наслідки впливу світової фінансової кризи на стан вітчизняного ресторанного господарства та перспективи його розвитку в складі АПК.

Метою статті є висвітлення, на основі статистичної інформації, змін, що відбулися в ресторанному господарстві України; виявлення тенденцій і перспектив розвитку ресторанного господарства в складі АПК країни.

«Ресторанний бізнес виступає ініціативною, самостійною економічною діяльністю та в умовах ринкової економіки націлений на отримання доходу від задоволення потреб людей шляхом виробництва, реалізації та організації споживання певних видів продукції та послуг» [1, с. 110]. Уточнена місія ресторанного господарства – задоволення потреб населення у послугах ресторанного господарства, екологічно безпечній та якісній власній продукції, формування високого рівня обслуговування та культури харчування, організація дозвілля населення – підкреслює його роль у забезпеченні належного рівня споживання продуктів харчування населенням країни.

Говорячи про потоки продовольства, що спрямовуються у сферу споживання через ресторанне господарство, виділимо основні з них: потоки непереробленої сільськогосподарської продукції (продукції рослинництва та тваринництва), що надходить від суб'єктів другої сфери АПК (сільського господарства) і використовується закладами ресторанного господарства як сировини для виготовлення власної продукції; потоки непереробленої сільськогосподарської продукції, що надходить від суб'єктів другої сфери АПК (сільського господарства) і реалізується закладами ресторанного господарства споживачам без подальшої обробки; потоки дикорослої продукції від суб'єктів другої сфери АПК (лісового господарства), що використовується закладами ресторанного господарства і для виробництва власної продукції, і для реалізації в непереробленому

видляді; потоки продуктів переробки сільськогосподарської сировини від суб'єктів третьої сфери АПК (переробної промисловості); продовольчі товари, отримувані від суб'єктів торгівлі (четвертої сфери АПК), для використання в технологічних процесах і продажу як купованих товарів.

Забезпечення ефективного функціонування ресторанного господарства як важливого каналу просування потоків продовольства та окреслення його перспектив в Україні потребує виявлення тих тенденцій, які притаманні нинішньому етапу його розвитку, основних детермінантів трансформаційних процесів.

Дослідження статистичних даних свідчить про існування тенденції до скорочення мережі ресторанного господарства: за 2000 – 2012 рр. кількість об'єктів зменшилася з 33,1 тис. од. до 21,6 тис. од., а кількість посадкових місць в них – з 1916 тис. од. до 1521 тис. од. Суттєво скоротилась закрита мережа закладів (при організаціях, установах, виробничих підприємствах, навчальних закладах). Обслуговуючі організовані контингенти споживачів та виконуючі переважно соціальні функції, такі заклади були обмежені у можливостях диверсифікації діяльності, розширенні джерел фінансування [4, с. 222].

Об'єктивні висновки стосовно достатності кількості об'єктів ресторанного господарства та кількості місць в них для обслуговування населення дозволяють зробити показники щільності мережі: в середньому по Україні в 2012 р. на 10 тис. населення припадало 5 об'єктів ресторанного господарства та 334 посадкових місця в них. Для порівняння: в Республіці Беларусь відповідні показники забезпеченості складають 13 об'єктів та 787 посадкових місць. В Європі одне місце в ресторанному господарстві припадає на 8 жителів, а в Україні – на 30, що говорить про значні перспективи розвитку даного сектору.

Слід наголосити на нерівномірності забезпечення населення посадковими місцями ресторанного господарства в розрізі окремих регіонів. Найвищим рівнем відзначаються м. Київ (604 од.), Волинська (607 од.), Хмельницька (488 од.), Тернопільська (473 од.) області, а найнижчим – Закарпатська (161 од.), Черкаська (195 од.), Одеська (203 од.) та Херсонська (218 од.) області (рис. 1).

Рис. 1. Забезпеченість населення посадковими місцями в об'єктах ресторанного господарства в 2012 р. (на 10 тис. осіб у розрізі областей) [7, с. 108]

Відмінності в рівнях життя міського та сільського населення відобразилися і на територіальних особливостях розвитку мережі ресторанного господарства: у 2012 р. 67,6% загальної кількості об'єктів ресторанного господарства (76% посадкових місць) було зосереджено в містах і селищах міського типу, а 32,4% об'єктів (24% посадкових місць) – у сільській місцевості.

Внаслідок закриття переважно дрібних закладів середній розмір об'єкта ресторанного господарства в Україні зріс з 58 посадкових місць в 2000 р. до 70 посадкових місць в 2012 р., тобто на 21,6%. Процес укрупнення об'єктів притаманний зміні мережі як у міських поселеннях, так і в сільській місцевості. У 2012 р. середній розмір об'єкта в місті склав 79 посадкових місць (на 15 місць більше порівняно з базовим роком), а на селі – 52 посадкових місця (на 9 місць більше порівняно з 2000 р.). Розрив в потужності об'єктів значний – 27 місць.

Розширення корпоративного та приватного секторів є характерним для змін у складі мережі ресторанного господарства України. Пріоритет серед них належить приватним підприємствам (14,3%) і товариствам з обмеженою відповідальністю (28,9%). У державній та комунальній власності знаходиться 13,7% об'єктів, у кооперативній – 10,1%. Значна частина об'єктів ресторанного господарства належить фізичним особам-підприємцям. При цьому, як зазначають П. Заремба та О. Будель, тенденція скорочення мережі «...є характерною для всіх підприємств ресторанного господарства незалежно від форми власності й місця розташування...» [4, с. 222]. З рис. 2 видно, що переважна більшість підприємств ресторанного господарства за чисельністю працюючих відноситься до малих підприємств, а 71,2% – до мікропідприємств. Як правило, це невеликі, вузькоспеціалізовані заклади, які орієнтують свою діяльність на локальний ринковий сегмент. Незначну частку підприємств ресторанного господарства (лише 4,3%) складають середні та великі підприємства. Отже, ресторанне господарство є одним з найпривабливіших секторів малого бізнесу.

Безпосередньо діяльність (основну) ресторанів, барів, їдалень та послуги з постачання готової їжі провадять 9087 (42% загальної кількості) об'єктів ресторанного господарства країни, в яких зосереджено 756041 (49,7% загальної кількості) посадкових місць. Переважна ж частина об'єктів ресторанного господарства зосереджена в суб'єктах господарювання, для яких основним є інший вид діяльності: роздрібна торгівля (11,4% об'єктів й 7,8% місць), промисловість (7,0% об'єктів; 6,5% місць), освіта (4,0% об'єктів; 5,1%

місць), сільське та лісове господарство (3,8% об'єктів; 2,7% місць), транспорт (3,4% об'єктів; 1,1% місць).

Дослідження змін в типізації закладів ресторанного господарства показало, що в 2012 р. більшість як за кількістю об'єктів, так і за кількістю посадкових місць становлять їдальні – 9665 од. (44,7%) на 866150 місць (56,9%). Цей тип закладу є фінансово вигідним, оскільки передбачає продаж власної продукції за невисокими цінами, для визначеного контингенту споживачів, як правило, об'єднаних за професійною ознакою, і призначений для споживання готової їжі у короткий термін. Середній розмір їдальні складає 90 посадкових місць, а середньорічний товарооборот – 258,5 тис. грн. На другому місці знаходяться кафе, закусокні, буфети: їх кількість складає 8108 од. (37,5%) на 378540 посадкових місць (24,9%). Ці заклади відрізняються більш простими умовами створення та функціонування на протилежному такому типу, як ресторан. Середній розмір закладу – 47 посадкових місць, а середньорічний товарооборот – 746,5 тис. грн. На третьому місці знаходяться бари: їх кількість в 2012 р. склала 2266 од. (10,5%) на 102724 місць (6,8%). Середній розмір бару – 45 посадкових місць, середньорічний товарооборот – 352,8 тис. грн. Частка ресторанів є найменшою серед закладів ресторанного господарства за кількістю об'єктів – 6,7% (1453 од.), хоча за кількістю посадкових місць (169492 місць) їм поступаються бари (11,1%). Середній розмір ресторану – 117 посадкових місць, а середньорічний товарооборот – 1640,6 тис. грн. В останні роки відзначається стрімке зростання кількості об'єктів, які займаються постачанням готової їжі – кейтерингом (*catering*). Якщо в 2011 р. їх було лише 70, то в 2012 р. – 127 од.

Таким чином, зміна форм власності, виникнення і розвиток різних організаційно-правових форм господарювання, збільшення різноманітності закладів ресторанного господарства об'єктивно сприяли становленню конкурентних відносин у ресторанному господарстві. Розвиток останніх значною мірою пов'язаний також зі змінами у ринковій поведінці споживачів продукції ресторанного господарства. У ресторанному господарстві попит виступає як форма прояву потреб населення у кулінарній продукції та послугах з організації її споживання і як частина загального попиту на продукти харчування та послуги. При цьому Л. Фролова безспідставно вважає, що «... успішна економічна діяльність підприємств ресторанного господарства, насамперед, залежить від одночасної реалізації таких факторів: наявності у споживачів потреб у харчуванні та обслуговуванні та можливості у споживачів

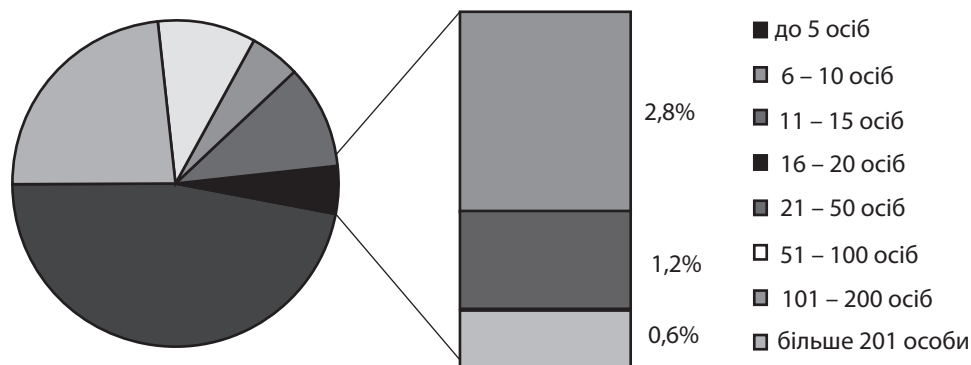

Рис. 2. Групування підприємств ресторанного господарства України за чисельністю працюючих станом на 01.01.2013 р. [10, с. 111]

чів оплатити надані послуги» [12, с. 96]. Підтримуємо точку зору А. Ісаєнка, що детермінанти формування споживчого попиту на продукцію та послуги ресторанного господарства в країні слід поділяти на економічні, соціальні, демографічні та природно-кліматичні [5, с. 13]. Трансформація поведінки споживачів, обмеженість їх платоспроможних можливостей змушує суб'єкти ресторанного бізнесу боротися за лояльність відвідувачів, розширювати перелік додаткових послуг, привабливих для них, підвищувати якість та гарантувати безпечність власної продукції, використовувати гнучку цінову політику, що активізує ринкову конкуренцію.

Загострення конкуренції спонукало суб'єктів господарювання в ресторанному бізнесі до впровадження інноваційних: форматів (кейтеринг, експо-кухня, родинний, клубний тощо), напрямів (авторський, концептуальний, фьюжн, креатив, «швидко і випадково» («*quick&casual*»), молекулярна кухня, «домашня кухня», «відкрита кухня» (*openkitchen*), «повільна їжа» (*slowfood*), «вільний рух» (*freeflow*), «відчуй, що їси» (*fooding*), приготування страв в присутності споживача (*penkitchen*)), методів і технологій виробництва (конвекційний, теплового випромінювання, монодоз, технологія смаження продуктів під тиском, технологія виробництва готових охолоджених страв, технологія шокового охолодження та ін.), засобів праці (пароконвекційний апарат, вакуумна шафа, винна кліматична шафа, бласт-фрізер, охолоджувальний стіл, знімна роздавальна лінія, темперована шафа та ін.), форм обслуговування («пілотна», «шведський стіл»), послуг (сомельє, баристо, фумельє), управлінських систем і технологій ведення бізнесу з використанням нових програмних продуктів (АСУ підприємств ресторанного господарства, франчайзинг, метод актуальної собівартості, стратегія «незипсованості» кадрів, періодична зміна видів робіт у межах виробничої бригади, матричні ме-

тоди вибору стратегії розвитку та конкуренції та ін.), товарів (нові фірмові страви та види кулінарної продукції, дегустаційне меню) та методів їх просування (системи дисконтів і бонусів, накопичувальні програми, антикризове меню, програми лояльності) [2, с. 609; 8, с. 16].

Показник товарообороту відображає, з одного боку, обсяг реалізованого попиту населення країни на продукцію та послуги ресторанного господарства, з іншого – окреслює масштаби діяльності об'єктів ресторанного господарства в АПК країни (табл. 1). Проведене дослідження показало, що темпи зростання товарообороту ресторанного господарства відстають як від темпів зростання товарообороту роздрібно-торговельної мережі, так і від темпів росту обсягу реалізації товарів і послуг у роздрібному сегменті споживчого ринку в цілому. За досліджуваний період товарооборот ресторанного господарства досяг обсягу 23,5 млрд грн і зріс на 21,4 млрд грн, або у 11,2 раза. Середньорічні темпи зростання склали 122,3%. Водночас, товарооборот роздрібно-торгівлі за цей самий період зріс у 16,8 раза при середньорічних темпах зростання 126,5%, а товарооборот роздрібно-торговельної мережі – у 17,1 раза при середньорічних темпах зростання 126,7%. Таке відставання обумовило скорочення частки ресторанного господарства в роздрібному товарообороті країни: якщо в 2000 р. вона складала 4,2%, то в 2012 р. – 2,8%, тобто на 1,4% менше. Використання співставних показників дозволило виявити, що тенденція зростання обсягу товарообороту спостерігалася з 2000 по 2008 рр., коли обсяг товарообороту зріс на 83,5% [9, с. 5]. У 2009 р. відбулося суттєве скорочення товарообороту в результаті різкого зниження реальної купівельної спроможності населення як наслідок впливу світової фінансово-економічної кризи на економіку країни. Лише в 2012 р. вдалося досягти докризових обсягів товарообороту: його динаміка складала 192,2% до рівня 2000 р. [10, с. 5]. За досліджуваний період товарооборот підприємств ресторанного

Таблиця 1

Динаміка товарообороту ресторанного господарства України в 2000 – 2012 рр. [розраховано за: 11, с. 265, 271]

Показник	Рік														2012 р. до 2000 р.	
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	відхилення +/-	темп зміни, разів	
Товарооборот ресторанного господарства, млрд грн	2,1	2,5	2,8	3	3,5	7,5	9,1	11,7	15,6	15,4	17,9	21,2	23,5	+21,4	11,2	
у т. ч. товарооборот підприємств ресторанного господарства:																
– у міських поселеннях	1,8	2,2	2,5	2,7	3,1	3,9	4,7	6,0	7,7	7,4	8,7	10,5	11,6	+9,8	6,4	
– у сільській місцевості	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5	0,6	0,7	0,7	0,8	0,9	0,9	+0,6	3,0	
Частка товарообороту ресторанного господарства в роздрібному товарообороті країни, %	4,2	4,1	3,9	3,3	2,9	4,1	3,7	3,5	3,3	3,4	3,2	3,0	2,8	-1,4	–	
Товарооборот ресторанного господарства на 1 людину, грн	43	52	58	63	74	160	195	252	338	335	391	465	515	+472	12,0	

господарства зріс у 6 разів і склав в 2012 р. 12,6 млрд грн. Натомість, товарооборот мережі, що належить фізичним особам-підприємцям, склав 10,9 млрд грн, тобто 46,4% всього товарообороту ресторанного господарства країни.

Одним з визнаних показників добробуту населення країни є обсяг товарообороту ресторанного господарства в розрахунку на душу населення. У 2012 р. в Україні досягнутий обсяг товарообороту ресторанного господарства в розрахунку на одну людину в розмірі 515 грн, що у 12 разів вище рівня 2000 р. Більш швидкими темпами розвивався товарооборот підприємств ресторанного господарства в містах, що обумовило різкий розрив у досягнутих показниках товарообороту на душу населення: у міських поселеннях він склав 370 грн (6,6 раза проти 2000р.), а в сільській місцевості – 66 грн (3,9 раза до 2000 р.).

З метою вивчення диференціації товарообороту в розрізі регіонів здійснено кластеризацію останніх за обсягами роздрібного товарообороту підприємств за видом економічної діяльності «Ресторанне господарство» (оскільки офіційна статистика не дає даних про товарооборот ресторанного господарства за всіма об'єктами по окремих регіонах) у розрахунку на одну людину в 2012 р. (табл. 2). У результаті було виокремлено п'ять кластерів, охарактеризованих як: дуже високий, високий, середній, низький, дуже низький. Найвищий обсяг роздрібного товарообороту на душу населення в 2012 р. досягнутий в підприємствах м. Києва (1185,4 грн) і Київської області (411,4 грн), а найнижчий – у підприємствах Кіровоградської області (30,3 грн). Розрив значень становить 39,1 р.

До негативних тенденцій розвитку досліджуваної сфери діяльності відносимо високі операційні витрати,

Таблиця 2

Кластеризація регіонів України за обсягами роздрібного товарообороту підприємств за видом економічної діяльності «Ресторанне господарство» в розрахунку на одну людину в 2012 р.

Кластер	Характеристика обсягу товарообороту на 1 людину	Кількість регіонів у кластері	Регіон	Рейтинг регіону		Центр кластера, грн/рік	Межі кластера, грн/рік	
				у кластері	у сукупності		нижня	верхня
1	Дуже високий	2	м. Київ	1	1	798,4	411,4	1185,4
			Київська	2	2			
2	Високий	4	АР Крим	1	3	211,6	195,7	227,5
			Одеська	2	4			
			Рівненська	3	5			
			Харківська	4	6			
3	Середній	9	Дніпропетровська	1	7	139,0	106,3	171,6
			Львівська	2	8			
			Чернігівська	3	9			
			м. Севастополь	4	10			
			Донецька	5	11			
			Волинська	6	12			
			Запорізька	7	13			
			Миколаївська	8	14			
Житомирська	9	15						
4	Низький	6	Полтавська	1	16	72,9	55,3	90,4
			Черкаська	2	17			
			Вінницька	3	18			
			Сумська	4	19			
			Луганська	5	20			
			Чернівецька	6	21			
5	Дуже низький	6	Закарпатська	1	22	37,9	30,3	45,5
			Херсонська	2	23			
			Івано-Франківська	3	24			
			Тернопільська	4	25			
			Хмельницька	5	26			
			Кіровоградська	6	27			

збитковість операційної діяльності багатьох об'єктів, погіршення їх фінансового стану, скорочення чисельності працівників.

З метою прогнозування показників розвитку ресторанного господарства в країні побудовано низку регресійних моделей (табл. 3). Вихідні дані для кореляційного та регресійного аналізу отримані зі статистичних збірників Державної служби статистики України за 2000 – 2012 рр. [9; 10; 11]. Одержані моделі можуть служити інструментом розробки обґрунтованої політики стимулювання розвитку досліджуваної сфери господарської діяльності на коротко- та середньостроковий період. Результати моделювання дозволяють стверджувати:

1) розвиток мережі закладів ресторанного господарства напряму залежить від зміни чисельності населення. Активна демографічна політика держави, розвиток вітчизняної економіки та скорочення трудової міграції населення сприятимуть розширенню мережі та підвищенню рівня забезпеченості нею;

2) зростання доходів населення є необхідною передумовою і основним чинником формування та реалізації його платоспроможного попиту на продукцію та послуги ресторанного господарства; при цьому важливо покращити структуру витрат домогосподарств: підвищення добробуту населення дозволить скоротити частку витрат на придбання життєво необхідних продовольчих товарів (у роздрібній торгівлі, на ринках, тощо) в їх сукупних витратах та підвищити частку витрат на харчування в закладах ресторанного господарства;

3) розвиток ресторанного господарства слід розглядати в контексті тенденцій розвитку роздрібною торгівлі продовольчими товарами взагалі: збільшення обсягу товарообороту і розширення асортименту продтоварів у торговельній мережі позитивно вплине на товарооборот ресторанного господарства.

Вживання підприємств ресторанного господарства та посилення конкурентних переваг на ринку безпосередньо пов'язані з економією витрат на провадження діяльності при забезпеченні високої якості, безпечності та прийнятних цін на сировину та куповані товари. Цьому сприятиме участь закладів ресторанного господарства у формуванні в АПК вертикальних інтегрованих систем типу «виробництво сільгосппродукції – заготівлі – переробка – реалізація», створюваних різними суб'єктами АПК (сільськогосподарськими виробниками, заготівельними підприємствами, переробними підприємствами, підприємствами торгівлі та ресторанного господарства) для забезпечення потреб, перш за все, внутрішнього ринку країни у конкурентоспроможній сільськогосподарській продукції, продуктах її переробки та продовольчої безпеки країни загалом.

ВИСНОВКИ

Погоджуючись з точкою зору вчених Н. Власової, Н. Краснокутської, О. Круглової, І. Мілаш, що «...формування в Україні загальнодоступних підприємств ресторанного господарства, з одного боку, повинне розвиватися шляхом все більшої уніфікації видового складу, а з іншого, – усе більшої диференціації цих структур з точки зору комфортності, якості обслуговування й набору пропонованих послуг» [3, с. 18], та враховуючи виявлені особливості попиту споживачів, ринкової конкуренції та тенденції розвитку ресторанного господарства, вважаємо перспективним розвиток таких сегментів ринку:

1) розвиток закладів швидкого обслуговування (у т. ч. на засадах комерційної концесії): формування мереж закладів швидкого обслуговування; створення майданів харчування (*food-court*) у великих торговельних об'єктах, бізнес-центрах, торговельно-розважальних центрах; розвиток вуличних кіосків (*streetfood*);

Таблиця 3

Регресійні моделі залежності чинників розвитку ресторанного господарства України за 2000 – 2012 рр.

Регресійна модель	Коефіцієнт кореляції між чинниками	Інтерпретація
$Y_1 = 38,59 + 0,308x_1$ Y_1 – кількість об'єктів ресторанного господарства, тис. од.; x_1 – чисельність населення, млн осіб	0,989	Зростання чисельності населення на 10 тис. осіб зумовить збільшення кількості об'єктів ресторанного господарства на 3 од.
$Y_2 = 884,05 + 29,87x_1$ Y_2 – кількість посадкових місць в об'єктах ресторанного господарства, тис. од.; x_1 – чисельність населення, млн осіб	0,983	Зростання чисельності населення на 10 тис. осіб зумовить збільшення кількості посадкових місць в об'єктах ресторанного господарства на 299 од.
$Y_3 = 59,42 + 0,017x_2$ Y_3 – товарооборот ресторанного господарства країни, млн грн; x_2 – доходи населення країни, млн грн	0,994	Кожна тисяча гривень підвищення доходів населення обумовить зростання товарообороту ресторанного господарства на 17 грн
$Y_3 = 337,98 + 0,169x_3$ Y_3 – товарооборот ресторанного господарства країни, млн грн; x_3 – товарооборот роздрібною торговельною мережею країни по продовольчих товарах, млн грн	0,983	При зростанні товарообороту роздрібною торговельною мережею по продовольчих товарах на 1 тис. грн товарооборот ресторанного господарства зростатиме на 169 грн
$Y_4 = 1908,6 - 28,41x_4$ Y_4 – товарооборот ресторанного господарства на 1 людину, грн; x_4 – частка витрат на придбання продовольчих товарів у сукупних витратах домогосподарств, %	-0,797	Підвищення частки витрат на придбання продовольчих товарів у сукупних витратах домогосподарств на 1% зумовить зменшення товарообороту ресторанного господарства в розрахунку на 1 людину на 28,4 грн

2) розвиток ресторанів високого цінового рівня для споживачів з високим і середнім рівнями доходів: тематичних (концептуальних), національних та екзотичних ресторанів; біоресторанів та вегетаріанських ресторанів для відвідувачів, що ведуть здоровий спосіб життя та віддають перевагу екологічно чистій продукції та виготовленим з неї стравам; ресторанів, розташованих в рекреаційній зоні та орієнтованих на організацію сімейного відпочинку; клубних ресторанів, арт-ресторанів, які пропонують споживачам розважальні програми; мереж відомих рестораних брендів вітчизняних і зарубіжних операторів ринку;

3) розвиток демократичних закладів харчування – кафе, кав'ярень, закусточних з доступним ціновим рівнем: мереж зазначених закладів; закладів, що поєднують організацію харчування споживачів із задоволенням їх спортивних і культурних потреб шляхом надання послуг безпроводного Інтернету, караоке, більярду, боулінгу, шахів, перегляду спортивних змагань; локальних закладів для обслуговування жителів спальних районів міст, сільських населених пунктів;

4) розвиток комбінованих підприємств: комбінованих об'єктів ресторанного господарства різних типів та цінових рівнів, які мають єдиний виробничий підрозділ, менеджмент, узгоджений режим роботи (ресторан-бар, кафе-бар, кафе-ігальня); об'єктів ресторанного господарства в комбінації з розважальними закладами (казино, дискотекою, нічним клубом, кінотеатром); комбінованих об'єктів ресторанного господарства та роздрібною торгівлі, сфери послуг у сільській місцевості для комплексного обслуговування сільських мешканців;

5) розвиток закладів харчування в готелях відповідно до тенденцій розвитку цього виду економічної діяльності, інтенсивності туристичних потоків;

6) розвиток закладів харчування на головних автомобільних трасах для обслуговування як водіїв та пасажирів транспортних засобів, так і жителів міських населених пунктів у вихідні дні та в літній період;

7) розвиток послуг з постачання готової їжі у банкетному виконанні на замовлення до офісу, орендованого приміщення, додому замовнику, а також обслуговування на місці на рівні ресторанного сервісу; розвиток роздрібною кейтерингу (магазини готової їжі, відділи кулінарії, гастрономічні відділи).

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є вивчення місця ресторанного господарства в міжгалузевих комплексах: агропродовольчому, туристично-готельному, лікувально-оздоровчому, культурно-розважальному та ін. в умовах підвищення рівня життя в Україні. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова В. А. Ресторанный бизнес: механизм и эффективность управления стратегическим развитием : монография / В. А. Антонова. – Донецк : ДонНУЭТ, 2009. – 277 с.
2. Борисова О. В. Інноваційна політика у ресторанному господарстві: тенденції розвитку, напрями та оцінка ефективності / О. В. Борисова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Харків : ХДУХТ, 2010. – Вип. 1 (11). – С. 607 – 614.
3. Власова Н. О. Економіка ресторанного господарства : навч. посіб. / Н. О. Власова, Н. С. Краснокутська, О. А. Круглова, І. В. Мілаш. – Харків : Світ книг, 2013. – 389 с.
4. Заремба П. О. Основні тенденції розвитку ресторанного господарства в Донецькому регіоні / П. О. Заремба, О. Л. Будель // Прометей. – 2011. – № 2 (35). – С. 220 – 223.

5. Исаенко А. В. Сущность, эволюция и проблемы развития общественного питания потребительской кооперации : монография / А. В. Исаенко. – Белгород : Изд-во БУПК «Кооперативное образование», 2005. – 248 с.

6. Кривошей В. В. Особливості розвитку ресторанного господарства: тенденції та перспективи / В. В. Кривошей, А. П. Горпинченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.google.com.ua/#q=Кривошей+В.+В.+Особливості+розвитку+ресторанного+господарства:+тенденції+та+перспективи>

7. Мережа роздрібною торгівлі та ресторанного господарства підприємств на 1.01.2013 р. : статзбірник / Державна служба статистики України. – К., 2013. – 118 с.

8. П'ятницька Г. Т. Ресторанне господарство України: ринкові трансформації, інноваційний розвиток, структурна переорієнтація : монографія / Г. Т. П'ятницька. – К. : КНТЕУ, 2007. – 465 с.

9. Роздрібною торгівля України у 2000 – 2010 роках : статзбірник / Державна служба статистики України. – К., 2011. – 191 с.

10. Роздрібною торгівля України у 2012 році : статзбірник / Державна служба статистики України. – К., 2013. – 173 с.

11. Статистичний щорічник України за 2012 рік : статзбірник / Державна служба статистики України. – К. : ТОВ «Август Трейд», 2013. – 551 с.

12. Фролова Л. В. Сучасний стан і тенденції формування рентабельності в підприємствах ресторанного господарства Донецької області / Л. В. Фролова, Л. Ю. Самусева // Сталій розвиток економіки. – 2011. – № 7 (10). – С. 95 – 101.

REFERENCES

- Antonova, V. A. *Restorannyi biznes: mekhanizm i effektivnost upravleniia strategicheskim razvitiem* [Catering: mechanism and efficiency of management of strategic development]. Donetsk: DonNUET, 2009.
- Borysova, O. V. "Innovatsiina polityka u restorannomu hospodarstvi: tendentsii rozvytku, napriamy ta otsinka efektyvnosti" [Innovation policy in restaurant management : trends, directions and Evaluation]. *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*, no. 1 (11) (2010): 607-614.
- Frolova, L. V., and Samuseva, L. Yu. "Suchasnyi stan i tendentsii formuvannia rentabelnosti v pidpriemstvakh restorannoho hospodarstva Donetskoi oblasti" [Current status and trends shaping the profitability of restaurants and catering enterprises of Donetsk region]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 7 (10) (2011): 95-101.
- Isaenko, A. V. *Sushchnost, evoliutsiia i problemy razvitiia obshchestvennogo pitaniia potrebitelskoy kooperatsii* [Essence, evolution and development problems catering Consumer Cooperatives]. Belgorod: Kooperativnoe obrazovanie, 2005.
- Kryvoshei, V. V., and Horpynchenko, A. P. "Osoblyvosti rozvytku restorannoho hospodarstva: tendentsii ta perspektyvy" [Features of the restaurant industry : Trends and prospects]. <https://www.google.com.ua/#q=Кривошей+В.+В.+Особливості+розвитку+ресторанного+господарства:+тенденції+та+перспективи>
- Merezha rozdrubnoi torhivli ta restorannoho hospodarstva pidpriemstv na 1.01. 2013 r.* [Network of retail trade and restaurant business enterprises of 1. 01. 2013]. Kyiv, 2013.
- Piatnytska, H. T. *Restoranne hospodarstvo Ukrainy: rynkovi transformatsii, innovatsiinyi rozvytok, strukturna pereorientatsiia* [Restaurants Ukraine : market transformation, innovation development, structural reorientation]. Kyiv: KNTEU, 2007.
- Rozdrubna torhivlia Ukrainy u 2000 – 2010 rokakh* [Retail Ukraine in 2000 – 2010 years]. Kyiv, 2011.
- Rozdrubna torhivlia Ukrainy u 2012 rotsi* [Retail Ukraine in 2012]. Kyiv, 2013.
- Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2012 rik* [Statistical Yearbook of Ukraine for 2012]. Kyiv: Avhust Treid, 2013.
- Vlasova, N. O., Krasnokutska, N. S., and Kruhlova, O. A. *Ekonomika restorannoho hospodarstva* [Economics restaurants]. Kharkiv: Svit knykh, 2013.
- Zarembo, P. O., and Budel, O. L. "Osnovni tendentsii rozvytku restorannoho hospodarstva v Donetskomu rehioni" [Major trends in the restaurant industry in the Donetsk region]. *Prometei*, no. 2 (35) (2011): 220-223.